

Становище на Европейския икономически и социален комитет относно „Състояние на заетостта в селското стопанство“

(2008/C 120/06)

На 13 март 2007 г. Бюрото на Комитета реши, в съответствие с член 29А от Реда и условията за прилагане на Правилника за дейността, да изготви становище относно

„Състояние на заетостта в селското стопанство“.

Специализирана секция „Земеделие, развитие на селските райони, околна среда“, на която беше възложено да подготви работата на Комитета по този въпрос, прие своето становище на 31 октомври 2007 г. (докладчик: г-н WILMS).

На 440-ата си пленарна сесия, проведена на 12 и 13 декември 2007 г. (заседание от 13 декември 2007 г.), Европейският икономически и социален комитет прие настоящото становище с 96 гласа „за“, 1 глас „против“ и 3 гласа „въздържал се“.

1. Обобщение

1.1 Съобщението на Комисията „Заетостта в селските райони: да попълним дефицита на работни места“⁽¹⁾ постави основата за дебат относно заетостта в селското стопанство като важен фактор за създаване и запазване на работни места в селските райони.

1.2 Преструктурирането на селското стопанство продължава. Това ще засегне стотици хиляди работници в селското стопанство, които ще загубят работните си места или чиито условия на живот ще се изменят. Впрочем в съобщението почти не е разгледана съществена част от заетостта в селското стопанство, а именно тази на наемните, сезонните работници и на работниците мигранти.

1.3 Това дава повод за съжаление, като се имат предвид усилията, направени от Комисията във връзка с Европейската година на мобилността на трудещите се през 2006 г. Всяка година около 4 милиона сезонни работници и работници на непълно работно време, включително 2 милиона работници мигранти, свидетелстват за голямата мобилност и гъвкавост в селскостопанския сектор.

1.4 Сезонната заетост, по-специално в производството на плодове и зеленчуци, е структурен елемент в селското стопанство и без нея не може да има ефективно и устойчиво управление на селското стопанство. Тъй като нуждите от сезонна работна ръка често не могат да бъдат покрити с местна работна сила, работниците мигранти също дават своя принос за развитието на селското стопанство в Европа.

1.5 Производството на здравословни храни е в основата на живота ни. Това включва също така справедливо заплащане.

1.6 Въпреки високата безработица в много европейски региони се търси допълнителна сезонна работна ръка от Беларусия, Украйна и други държави. Развитието на пазара на труда в ЕС следва да бъде социално устойчиво, т.е. всеки да има възможността да удовлетвори основните си потребности чрез работа. Тези възможности се ограничават от допълнителната етина работна ръка от страни извън ЕС.

⁽¹⁾ COM (2006) 857 окончателен, Комисия на Европейските общности, съобщение на Комисията до Съвета и Европейския парламент „Заетостта в селските райони: да попълним дефицита на работни места“.

1.7 Поставените от Европейския съюз цели за растеж са постижими само чрез справедлива конкуренция. Заетите в селското стопанство трябва да са равнопоставени във всяко отношение независимо от техния произход.

1.8 Пазарът на труда в селското стопанство се характеризира с голяма мобилност. Това съответства на целите на Комисията. Независимо от това мобилната работна ръка не би следвало да бъде в неблагоприятно положение. Ето защо социалното включване би трябвало да следва непосредствено политическата и стопанска интеграция. ЕИСК смята, че в краткосрочен план са необходими следните действия:

— следва да се въведат минимални стандарти за регулиране на жилищните и жизнените условия на всички работници мигранти в Европа;

— чрез работата си работниците мигранти следва да получат пълно социално осигуряване, включително и придобиването на право на пенсия;

— сезонните работници също трябва да бъдат включени в проекти за повишаване на квалификацията;

— работниците мигранти трябва да получават информация за условията на работа и за правата си.

1.9 В европейското селско стопанство липсва прозрачност по отношение на обхвата на заетостта и социалните стандарти. Това води до нарушаване на конкуренцията.

2. Въведение

Трудът в селското стопанство в Европа ще претърпи и по-нататъшни промени. Значителна част от наетите работници работят на непълно работно време или са сезонни работници. По отношение на работниците мигранти, които пътуват от тяхното местоживее до работното си място, се прилагат специални разпоредби. Това положение като цяло няма да се промени съществено в обозримото бъдеще.

2.1 Насоки в развитието на сезонния селскостопански труд

2.1.1 Състоянието на селскостопанския труд е било често предмет на становища на ЕИСК. Дебатът относно работниците мигранти и сезонните работници придобива все по-голямо значение както на европейско ниво, така и сред много държави-членки. В редица области и действия се ангажират междуременно трите основни заинтересовани страни: представителите на работодателите, на профсъюзите, както и политическите, съответно административни представители в тази област. Някои примери в това отношение:

- много земеделски профсъюзи предоставят информация на няколко езика за правното положение в страните на местоназначение;
- в някои държави социалните партньори сключват колективни договори, подходящи за работниците мигранти и сезонните работници;
- често се предлагат правни съвети на работниците мигранти, особено при сключването на трудови договори;
- някои правителства организират кръгли маси със социалните партньори за подобряване на положението на сезонните работници и на работниците мигранти;
- след намесата на социалните партньори сега Европейската комисия се заема и с тези въпроси и засилва своята подкрепа за проектите на социалните партньори, свързани с работниците мигранти, както на европейско равнище, така и чрез техните фондове, като например фонда за подобряване на положението с жилищата и настаняването на работниците мигранти.

2.1.2 Многократно се отправя искането за създаване на обсерватория на работниците мигранти и на сезонните работници — засега без резултат. Именно събирането и представянето на разбираеми данни относно заетостта в селското стопанство и оценяването им са важна основа за подобряване на положението на работниците.

2.2 Определения

2.2.1 Една от причините за колебливото обсъждане на темата за сезонната селскостопанска работа е липсата на прозрачност и недостатъчното представяне на реалното положение. Все още няма ясни и подробни цифри за мащаба на сезонната селскостопанска работа.

2.2.2 В Европейския съюз броят на зетите на пълно работно време в селското стопанство възлиза на около 2 милиона души. Приблизително 4 милиона са в положение на несигурна заетост. Някои от тях работят на непълно работно време, други са със сезонна заетост за период от няколко дни до 8 месеца годишно. Голяма част от тези сезонни работници са работници мигранти, които не работят по местоживеенето си. Често те трябва да пътуват до работното си място, пресичайки границата.

2.2.3 При анализа на данните относно зетостта е необходимо да се изяснят използваните разграничителни критерии, например за големина на предприятието, принадлежност към браншове и сектори, особено за разграничаване по отношение на градинарството и селското стопанство, насочено към услугите.

3. Неотложен характер на становището

3.1 Неотложният характер на становището се дължи на различни причини:

- а) Със становището относно състоянието на зетостта в селските райони Комисията разглежда подробно количествените насоки в развитието на труда. Подчертава се голямото значение на селскостопанския труд в селските райони независимо от ограничения му дял. Комисията очаква до 2014 г. намаляване на зетостта (изразена в еквивалент на пълна заетост) в селското стопанство от 10 милиона понастоящем на 4-6 милиона зети (2 милиона в 15-те държави-членки на ЕС, 1-2 милиона в 15-25-те държави-членки на ЕС и 1-2 милиона в Румъния и България);
- б) В 15-те държави-членки на ЕС ще се стабилизира броят на зетите на пълно работно време или дори леко ще се повиши, като например във Федерална република Германия (в старите федерални провинции). В присъединилите се страни се очаква по-нататъшно намаляване на броя на зетите на пълно работно време. Очевидно е, че ако тази тенденция продължи, ще се увеличи нуждата на предприятията от сезонни работници в регионите, в които се отглеждат плодове и зеленчуци;
- в) Междуременно прогнозите сочат, че в много държави се очаква недостиг на квалифицирана работна ръка, например на работници, които са в състояние да изпълняват ръководни функции в предприятията или да обслужват сложна техника в предприятията;
- г) Междуременно предприятията се оплакват, че не са в състояние да намират сезонни работници. За първи път се изразяват мнения за предоставяне не само на по-голяма свобода на движение на работна ръка в ЕС, но и да се допускат в по-голяма степен сезонни работници от държави, които на са членки на ЕС. Полша вече започна начално отваряне и допусна работна ръка от Беларусия и Украйна;
- д) От друга страна все още съществува голяма безработица в много именно селски райони. Комисията прие стратегия, насочена към повишаване на мобилността на работниците. За тази цел предлаганите работни места трябва да бъдат привлекателни;
- е) Безспорно възникват конфликти и проблеми, свързани с труда на работниците мигранти;
- ж) Безспорно в селското стопанство поради вегетационните периоди се наблюдават сезонни върхови моменти, т.е. периоди, по време на които има работа. Според Лисабонската стратегия трябва да се създават работни места, но с по-добро качество;

- з) В рамките на стратегията от Гьотеборг държавите-членки постигнаха съгласие относно целите на устойчивото развитие. На социалното измерение следва да се отдаде същото значение както на икономическите и екологични цели. Следователно социалните стандарти трябва също да бъдат съобразени с работниците мигранти. Предприятията трябва да поемат социалната си отговорност в това отношение. Работниците мигранти имат правото на равнопоставеност и на достойни жилищни и жизнени условия. Освен това те трябва да бъдат напълно включени и в системата за социално осигуряване;
- и) Инициативата на Европейската комисия за противодействие на дискриминацията поставя на дневен ред и въпроса за дебат относно антидискриминацията по отношение на условията на живот и труд на чуждестранните работници;
- й) Пълната свобода на движение на работниците в ЕС води до промяна във възможностите за действие на правителството. Това повишава конкуренцията както между работниците, така и между работодателите;
- к) Предвид предвиждането на Комисията за 4-6 милиона работници, които ще напуснат сектора, разискванията относно общата земеделска политика трябва да включват също така ориентирани към качеството аспекти на труда. Положението на заетите на постоянни работни места ще се промени. Предвижда се недостиг на квалифицирани работници, а в дългосрочен аспект се очаква стабилизиране на броя на работниците.

4. Текущи проблеми

4.1 Трудът на работниците мигранти е свързан основно с различията в жизнените стандарти на европейските региони. Миграцията на работна ръка в дългосрочна перспектива води, от своя страна, до недостиг на квалифицирани специалисти в страните на произход. В тези региони се правят опити недостигът на работна ръка да бъде преодолян не чрез повишаване на дохода, чрез повишаване на нивото на образованието, а чрез наемане на работна ръка от още по-бедни региони, занаят пред все повече извън Европейския съюз.

4.2 При това една от причините за недостига на работна ръка са периодично тежките и необичайни условия на труд в сектора. Работниците мигранти следват в поведението си пазара. В свободния пазар на труда те мигрират там, където за тях има най-добри условия.

4.3 Трудът на работниците мигранти е свързан с постоянно възникващи проблеми:

- Трябва да се отдели по-голямо внимание на положението на работничките мигранти в селското стопанство. В много държави се наемат предимно жени, което води до културни и социални проблеми както в страните на местоназначение, така и в страните на произход;
- Прилагането на преходните разпоредби за свободното движение на работниците вследствие на разширяванията през 2004 и 2007 г. води до нарушения на трудовото право в случаите на командироване на работници във връзка с предоставянето на услуги. По този начин заплащането понякога е по-ниско от законната минимална надница и често под

определено в колективните трудови договори или обичайните за мястото разпоредби;

- Независимо от големите си усилия и многобройни инициативи, за профсъюзите се оказва невъзможно да се разяснят правата на работниците мигранти. Много закони и правила, които се прилагат в страните на местоназначение, не се спазват. Тази експлоатация на чуждестранни работници е в явно противоречие с усилията на Европейския съюз за борба с дискриминацията;
- Поради прекъсвания в осигурителните периоди сезонните работници все още са във финансово неизгодно положение по отношение на социалното им осигуряване;
- За сезонните работници отпадат като цяло разходите, възникващи въз основата на колективното договаряне за работниците в селското стопанство;
- В почти всички държави има какво да се желае по отношение на жилищата за работниците мигранти;
- По-ново развитие е използването на агенции за временна заетост на селскостопански работници. Временната заетост често може да бъде предимство както за работодателя, така и за работника независимо от лошите примери на агенции за временна заетост;
- В сектори с висок дял на краткосрочна заетост възниква лесно нелегална заетост. Често се използва и легалната сезонна заетост за продължаване на работата в други сектори без валидно работно разрешение след изтичане на срока му.

5. Заключение и рамка за действие

5.1 Обща политическа рамка

5.1.1 ЕИСК приветства усилията на Комисията за по-голяма заетост в селските райони. Те включват по-нататъшни усилия за насърчаване на прозрачността относно заетостта в селското стопанство. Към тях спада и натрупването на статистически данни за състоянието на заетостта, както и предоставянето на обстойна информация на работниците относно условията на труд и живот в съответните държави.

5.1.2 Досега селскостопанската политика беше насочена предимно към качествените и количествените аспекти на продуктите, докато до голяма степен организацията на работата на работниците не бе вземана предвид.

5.1.3 Целите на Лисабонската стратегия и на стратегията от Гьотеборг трябва още повече да се конкретизират. Наред с икономическото и екологичното измерение трябва да се отдели особено внимание и на социалното измерение за по-нататъшното развитие на устойчиво селско стопанство.

5.1.4 Най-неотложната цел на всички заинтересовани страни трябва да бъде премахването на неравновесието на европейския пазар на труда. Това не може да се постигне чрез осигуряването на повече евтина работна ръка в Европа от все по-отдалечени региони. Развитието на социална общност в Европа е част от европейския модел. В него няма място за гета от работници мигранти с лоши жилищни и жизнени условия без културно и социално приобщаване към местния живот.

5.1.5 По-нататъшните проучвания в тази област и произтичащите от тях решения на проблемите следва в по-голяма степен да вземат предвид въпросите, свързани с пола.

5.1.6 Необходимите условия все още не съществуват! Всички заинтересовани страни се приканват да дадат своя принос.

5.1.7 Работниците мигранти трябва да бъдат равнопоставени с местните. В рамките на възможностите си Комисията трябва да даде своя принос към този процес. Първа стъпка в тази насока е определянето на минимален стандарт. Този минимален стандарт изгражда една добра основа за широко обсъждане на качеството на труда.

5.2 Задачи и инициативи на социалните партньори

5.2.1 ЕИСК приветства усилията на социалните партньори за насърчаване в социалния диалог на развитието на професионалното обучение в селскостопанския сектор и особено на взаимното признаване на професионалната квалификация от упълномощените от държавите-членки инстанции. Европейският паспорт „Agripass“ (справочник на професиите в селското стопанство), който е в процес на създаване, има за цел да улесни мобилността на селскостопанските работници в европейския единен пазар. Този „agripass“ не би следвало да се превърне в инструмент за дискриминация на работниците, които не го притежават, а единствено да насърчава придобиването на това доказателство за професионална квалификация.

5.2.2 Едновременно с това прозрачността в професионалната квалификация може също така да подобри мобилността и възможностите на работниците да работят и да се установят в други държави. ЕИСК приветства инициативите на Комисията за поддържане на социалните партньори с въвеждането на „agripass“.

5.2.3 Би следвало социалните партньори съвместно с Европейската комисия и правителствата на съответните държави-членки да изготвят и приложат мерки за борба с нелегалната заетост.

5.3 Съвместни инициативи за социално осигуряване

5.3.1 Социалното осигуряване на сезонно заетите предствява особен интерес. Работниците, заети на сезонна работа в течение на няколко години, не трябва да бъдат поставени в неравностойно положение в сравнение с другите работници по отношение на социалното осигуряване. Това включва по-специално:

- пенсионната система в страната на местоназначение трябва да ги интегрира и те да могат да ползват пенсионните си права в пълния им обхват;
- съответните разпоредби за безопасни и здравословни условия на труд следва да се спазват и на работниците мигранти следва да се разяснят рисковете и опасностите на родния им език;

— работниците мигранти трябва да имат пълна здравна застраховка.

5.3.2 На работниците би следвало да се предоставя информация на майчиния им език относно законите, споразуменията и практиките по отношение например на възнагражденията и заплатите, организацията, социалното осигуряване, данъчното облагане, както и разпоредбите за безопасност на труда. Същевременно ЕС следва да съблюдава ролята на социалните партньори и да не изготвя правни разпоредби в области, които подлежат на колективно трудово договаряне.

5.4 Подобряване на жилищните и жизненни условия на работниците мигранти

5.4.1 Работниците мигранти имат правото на достойно жилище в страната на местоназначение. Следва да се развие рамка на европейско ниво, в която да се определят основните стандарти за жилища на работниците мигранти.

5.5 „Етикет“ за качество за справедлив сезонен труд

5.5.1 Комитетът подкрепя от години устойчивото стопанисване в редица свои становища. Устойчивото стопанисване има не само екологично измерение, но то включва също така свързани с предприятията и социални аспекти. Една недържавна, доброволна система на сертифициране на „справедлива сезонна работа“ би могла да придаде на конкуренцията по-лоялен характер. Критериите за доброволно сертифициране биха могли да бъдат следните:

- подходящо възнаграждение,
- здравословни и безопасни условия на труд,
- участие на работниците в процесите в самото предприятие,
- наредби относно трудовите договори,
- жилищно настаняване,
- работно време.

Сертифицирането трябва:

- да насърчава справедливата конкуренция,
- да информира заинтересованата сезонна работна ръка за съответните предприятия и
- да разпространява добрите практики на предприятията.

5.6 Разпространяване на добрите практики

5.6.1 В селското стопанство в Европа има редица интересни инициативи и проекти за подобряване на мобилността в селското стопанство и за подобряване на положението на сезонните работници. ЕИСК насърчава Комисията да предприеме мерки за оценяване и разпространяване на добрите практики.

Брюксел, 13 декември 2007 г.

Председател
на Европейския икономически и социален комитет
Dimitris DIMITRIADIS